

УДК 811.161.2'373.232.1'271'276.3-053.5

МОВА І СОЦІУМ В ГАЛИЧИНІ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XX ст.: ІМЕННИК СОЦІОГРУПИ “ПОВИТУХА”

Леся Дуда

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
lesia-lu@ukr.net*

У статті обґрунтовано взаємодію імені та соціально-професійного статусу особи на прикладі формування міського іменника. Матеріалом для аналізу обрано латиномовні, україномовні та польськомовні метричні записи про хрещення у греко-католицькому та римо-католицькому храмах м. Львова (1900–1943 рр.), які зберігають інформацію про імена представників соціогрупи “повитуха”. На підставі дослідження спектра, частотності, середнього коефіцієнта однойменності, структури та походження антропоодиноць виявлено особливості найменувань повитух, здебільшого спільні для греко- та римо-католицьких антропоніміконів. Розкрито усталення антропонімної моди в соціогрупі “повитуха” (високий коефіцієнт однойменності; перелік імен, притаманних лише представникам цієї соціогрупи; низька частотність іменних слів’янізмів у спектрі; проста структура антропонімікону).

Ключові слова: іменник, соціально-професійний статус, повитуха, метрична книга, спектр, структура, греко-католики, римо-католики, Львів.

Вивчення власних назв членів конкретних соціогруп лежить на перетині ономастики та соціолінгвістики. Розгляд іменника соціогруп здійснено у працях Г. Бачинської, В. Кравченко, Л. Луньо, О. Сколоздри, Л. Ящук та ін. [1]. Дослідження зарубіжних мовознавців розкривають способи ідентифікації чоловіків, жінок, представників різних прошарків (наприклад, шляхти, міщан та селян) [2].

Однак іменник соціогрупи “повитуха” ще не був об’єктом комплексного лінгвістичного аналізу. Мета статті – дослідити зв’язок лінгвістичних параметрів імені із соціально-професійним статусом його носія. Завдання: 1) систематизувати формальні ознаки фіксації представників соціогрупи “повитухи” у львівських метричних книгах; 2) дослідити лінгвістичні показники взаємодії *ім’я людини – соціально-професійний статус*, зокрема спектр, частотність, середній коефіцієнт однойменності, структуру та походження антропоодиноць. Матеріалом для аналізу слугували понад 3 тис. антропоживань, отриманих із метричних книг двох найбільших віросповідних груп Галичини першої половини XX ст.¹: греко-католиків (церква Св. Параскеви, збережені метрики латинською та українською мовами) та римо-католиків (костели Св. Магдалени та Св. Єлизавети, метрики латинською та польською мовами) (див. Джерела).

Для досягнення мети та завдань застосовано методи: описовий, корелятивного аналізу та елементи кількісного. За допомогою описового методу проведено інвентаризацію

¹ Доступні дані державного реєстру за першу половину XX ст. засвідчують про три найбільші віросповідні групи населення м. Львова. Так, у 1900 р. у місті проживало 51,66% римо-католиків, 27,7% іудеїв та 18,34% греко-католиків [3: 445–455]; у 1931 р. віросповідне співвідношення становило: 50,44% – римо-католиків, 31,89% – іудеїв, 15,93% – греко-католиків [4: 43–44]. У статті увагу присвячено іменнику греко- та римо-католиків з огляду на те, що метрики іудеїв поодинокі представлені в доступних архівних фондах.

та здійснено систематизацію антропоодиниць. Метод корелятивного аналізу дав змогу виокремити системні зв'язки імен і соціальних чинників, зокрема соціально-професійного статусу, а також виявити лінгвістичні маркери цієї взаємодії. Елементи кількісного методу уможливили частотну характеристику антропоодиниць.

1. Інформація метричних книг про повитух

Повитухи², або, як їх називали, баби-пупов'язниці чи пупорізки, становили окрему категорію народних лікарів. За свідченнями історичних та етнографічних джерел, до цієї соціальної групи зазвичай входили жінки старшого віку, які володіли медичними та езотеричними знаннями, допомагали при пологах і стежили за фізичним та духовним розвитком новонародженого [6: 73, 81]. З кінця XVIII ст. ім'я та прізвище повитухи обов'язково фіксувалося у метриці про хрещення. Цей факт узаконував і підкреслював її зв'язок зі сім'єю й родом, а отже – з громадою й соціумом [6: 272].

Очевидно, кількість повитух у місті була обмежена (це підтверджують етнографічні дані: в середньому повитуха щороку приймала пологи у 5–10 породіль [6: 56]).

В опрацьованих метричних книгах першої половини XX ст. міститься 3302 записи з іменем повитухи. У греко-католицьких латиномовних метриках налічується 903 імені повитух, в україномовних – 749. У метриках костелу зафіксовано 863 латиномовних найменування та 785 – польськомовних.

У 17,5% опрацьованих метричних записів у рубриці, де повинна міститись інформація про повитуху, ці відомості відсутні. Найчастіше її ім'я не зазначалося в записах незаконнонароджених дітей. Зафіксовано поодинокі відомості про національність повитухи (*judeca* (М³ 1929, 53), *judea* (М 1927, 9), *єврейка* (П 1923, 63), *жидівка* (П 1923, 78) чи присутність іншої особи при пологах (*Dr. Adamūs* (М 1914, 163), *Dr. Schellenberg* (М 1910, 278), *др. Густав* (М 1937, 52), *др. Николай* (М 1939, 9) або про місце народження дитини (*Каса* (П 1934, 52), *Каса Хорих* (П 1935, 33), у *Совітській тюрмі* (П 1941, 128).

Рубрики “повитуха” в римо-католицьких метриках містять скорочення: *Fr.* (М 1912, 221), *Franc.* (М 1930, 103), *Lad.* (М 1912, 320), *М.* (М 1914, 75), що було порушенням норм ведення метрик, оскільки в них використовувалися лише повні імена. Такі скорочення могли бути спричинені браком вільного місця в попередньо розграфленій метриці, хоча скорочення імен в інших рубриках трапляються вкрай рідко. Оскільки ім'я повитухи записували одразу після імені духівника, який здійснював обряд хрещення, то ймовірно, що через скорочення форми імені підкреслювався нижчий статус баби-повитухи порівняно зі статусом інших осіб, насамперед релігійного служителя.

До того ж, скорочення могли позначати як жіночу, так і чоловічу назви, тому в ході аналізу подібні записи не взято до уваги. Поза оглядом опинився також 1% назв, відчитання яких викликало труднощі через нерозбірливе написання.

² У традиційній українській культурі баба-повитуха в етимологічно-первісному сенсі була пов'язана з відьмою – тою, що *відає*, володіє надзвичайними (езотеричними та раціональними) знаннями, недоступними іншим. Ставлення до носіїв подібних знань могло змінюватись ситуативно, залежно від позитивних чи негативних наслідків їхньої дії [5: 221–222; 6: 106]. Етнографи відзначають дві обов'язкові ознаки повитухи – зрілий вік, який свідчив про досвід, і народження власних дітей. Повитух вважали посередниками між родиною та церквою: вони брали у священнослужителя ім'я і молитву для новонародженого, домовлялися про день хрестин і, з огляду на ситуацію (якщо дитина була кволою або хворою), могли самостійно здійснити обряд хрещення. Баби-повитусі приписували здатність передбачати майбутню долю новонароджених [6: 246, 249, 272; 7: 71].

³ Метричний запис з бази даних передає інформацію: 1) буква позначає храм, у якому здійснювався метричний запис (П – церква Св. Параскеви П'ятниці; М – костел Св. Марії Магдалини; Є – костел Св. Єлизавети); 2) рік фіксації метричного запису; 3) порядковий номер метричного запису.

Як свідчать метричні записи, з 1937 року роль повитух зменшується, очевидно, через збільшення кількості фахових медичних працівників.

Для антропонімікону повитух характерне поширення іменних варіантів, тому до його спектру входять і повні імена, і їх варіанти. Щодо структури найменувань, то аналіз засвідчив: імена повитух у латино- й україномовних метриках греко-католиків та латино- і польськомовних метричних записах римо-католиків були лише однокомпонентними.

2. Іменник повитух у греко-католицьких метриках

Латиномовний антропонімікон складався з 61 повного імені та 27 варіантів⁴: *Aemilia / Emilia, Agnes, Albina, Anastasia, Angela / Angella / Aniela, Anna / Chanja, Antonia, Antonina, Apollonia / Apolonia, Barbara, Bronislava, Carolina, Casimira, Catharina, Christina, Clara, Clementina, Constantia / Constantina / Constatia, Dina, Elisa, Emma, Eugenia / Euphenia, Eva, Felicia, Francisca, Gabriela, Guilhelmina / Guilchelmīna, Guiphelmīna, Vilhelmina, Wilhelmina, Helena, Honorata / Honoratha, Izydora, Joanna / Ioanna, Josepha / Iosepha, Julia, Justina, Laura, Lucia, Ludovica, Malvina, Marcella, Maria, Paulina, Pelagia, Petronella, Philomena, Rachela / Rachael, Rachel, Regina, Richarda, Rosa / Rozia, Rosalia / Rozalia, Sabina, Salomea, Sara, Severa, Sophia, Stanislava / Stanisława, Stephania, Thecla, Theddeae, Valeria, Victoria, Xavera.*

Зафіксовані імена без повних відповідників: *Aurela (Aurelia⁵), Clotilda (Clothildis), Dara (Daria), Domicella (Domicilla), Euphelmina (Euphemia), Fani (Phaina), Filomena (Philothea), Gabriela, Hedwiga, Jadwiga (Hedvigis), Hinde (Hilda), Michalina (Michaëla), Parasceva (Parasceve), Xenes (Xenia).*

У багатьох випадках варіативність латиномовного спектру зумовлена записами імен з орфографічними помилками: *Euphelmina (Euphemia), Constatia, Constantina (Constantia)*; позначенням одних звуків різними буквосполучками: *Filomena* (П 1907, 177) / *Philomena* (П 1901, 101), а також використанням різних варіантів імен: *Joanna* (П 1912, 273) / *Ioanna* (П 1929, 62), *Josepha* (П 1910, 203) / *Iosepha* (П 1929, 43).

Найбільша кількість варіантів зумовлена задіянням польських розмовно-побутових форм імен: *Aniela* (П 1900, 224), *Aurela* (П 1903, 158), *Dara* (П 1922, 54), *Fani* (П 1911, 202) та імен, утворених шляхом фонетичної та графічної адаптації латинських назв до граматичних норм жіночих імен у слов'янських мовах: *Clotilda* (П 1900, 105) (*Clothildis*), *Hedwiga* (П 1914, 6) (*Hedvigis*), *Parasceva* (1925, 3) (*Parasceve*).

В антропоніміконі також 12 разів зафіксоване ім'я *Jetti* (П 1904, 173; 1903, 54; 1906, 30; 1907, 31; 1908, 18; 1909, 272; 1911, 75; 1915, 199 та ін.). Його варіантами чи видозмінами є одиничні назви *Etta* (П 1914, 7), *Ettel* (П 1908, 43), *Getti* (П 1906, 22), які не ввійшли до перекладного словника імен двадцятьма п'ятьма європейськими мовами [8]. З огляду на метричні записи, у яких було відсутнє ім'я, але вказана національність повитухи – *Judea*, можемо припустити, що антропонім *Jetti* міг бути єврейським іменем (у медичній сфері тогочасного Львова працювало 39,2% євреїв [9: 188]).

Основу латиномовного спектру повитух-греко-католиків становлять імена-універсалиї: *Maria* (16,2%), *Anna* (15,3%), *Sophia* (4,9%), *Paulina* (4,1%), *Julia* (3,3%), *Catharina* (2,5%), *Joanna* (2,3%) та назви *Carolina* (8,5%), *Rosalia* (4,3%), *Stanislava* (2,5%).

⁴ Через скісну ризку подано варіанти імен.

⁵ Тут і далі у дужках подано повні імена.

Особливістю іменного спектру є низька частка антропонімів слов'янського походження. У греко-католицьких латиномовних метриках зафіксовано 3,2% слов'янізмів, серед яких популярний антропонім *Stanislava* (П 1914, 92) та традиційне для польської антропосистеми ім'я – *Bronislava* (П 1922, 80).

Частка іншомовних імен становить більше третини назв спектру – 38,6%. У переліку цих антропонімів виокремлено одиниці, характерні лише для соціогрупи “повитухи” (відсутні в іменниках новонароджених дівчат, їхніх матерів та хрещених матерів): *Aurela* (П 1903; 158), *Clara* (П 1901; 57), *Clotilda* (П 1900; 105), *Dina* (П 1908; 58), *Domicella* (П 1900; 23), *Elisa* (П 1900; 95), *Fani* (П 1911; 202), *Felicia* (П 1914; 253), *Filomena* (П 1907; 177), *Gabriela* (П 1901; 170), *Hinde* (П 1913; 44), *Laura* (П 1905; 205), *Rachela* (П 1921; 65), *Richarda* (П 1900; 137), *Salomea* (П 1902; 182), *Sara* (П 1909; 64), *Severa* (П 1914; 129). Здебільшого ці назви мають одиничну фіксацію в метриках.

Україномовний іменник. Спектр україномовного іменника становить 79 назв, з яких 47 повних імен та 32 варіанти: *Альфреда, Амалія, Анастасія, Ангеліна / Анеля, Анна, Антоніна / Антоніна / Тоня, Апольона, Броніслава, Васи́лина, Вільгельміна, Дора, Емілія, Ені, Єва, Євдокія, Єдвіґа, Ємілія, Єрнестина, Іванна / Іоанна / Йоанна / Жоанна, Іда, Ірина, Йосифа / Осипа, Казими́ра / Казиміра, Каролі́на / Каролі́на, Катери́на / Катари́на / Єкатери́на / Катря, Константи́на / Костанти́на, Констанція, Ксеня, Леокадія, Людві́ка / Людві́ка, Магда, Марія, Марки́лла / Марки́ля / Маркі́лла, Марти́на, Марце́ла / Марце́ля, Михаї́лина, Олена / Єлена / Єліна, Павлі́на / Павлі́на, Параске́ва / Параня, Пелагія, Петронеля, Регі́на / Регі́на, Рената, Роза́лія, Софі́я / Зофі́я, Станісла́ва, Стефанія, Таня, Февро́кія, Феська, Франці́шка / Франті́шка, Христи́на / Кристи́на, Юлія.*

Варіативність україномовного іменника зумовлена впливом латиномовних відповідників, транслітерацією латинського звучання назви: *Зофі́я* (П 1923, 37) ← *Zofia, Катари́на* (П 1924, 105) ← *Catharina* та позначенням одного звука різними буквами: *Christina* → *Христи́на* (П 1935, 8) / *Кристи́на* (П 1923, 98), *Francisca* → *Франці́шка* (П 1923, 26) / *Франті́шка* (П 1932, 61).

Метричні книги містять різні форми та варіанти загальноживаних імен повитух: *Катря* (П 1943, 14), *Магда* (П 1924, 53), *Параня* (П 1935, 3), *Таня* (П 1935, 76), *Тоня* (П 1923, 31), *Феська* (П 1940, 94). Ці неофіційні антропоодиниці, широко використовувані в побутовому мовленні львів'ян, суперечили інструкції “Поученіє для г. к. приходських урядовь о належному веденію и писанію метриць крещенія, вѣнчанія и погребанія”, прийнятій для Львова у 1873 р., яка містила приписи про необхідність запису повних форм імен, а не згрублених, пестливих чи будь-яких інших розмовних варіантів [10: 12]. Перелічені неофіційні імена, з одного боку, порушували загальні принципи ведення метричних записів, а з другого – свідчили про особливу роль баби-повитухи в тогочасному суспільстві, котра була широковідома саме за допомогою розмовно-побутової форми свого імені.

У записах українською мовою основу спектру формують як імена-універсалії: *Марія* (15,8%), *Анна* (12,4%), *Павлі́на* (10,8%), *Софі́я* (7,7%), *Юлія* (5,6%), *Катери́на* (3,3%), *Йосифа* (3,2%), так і нетрадиційні для греко-католицького антропонімікону найменування *Казими́ра* (4,1%), *Каролі́на* (4%), *Констанція* (2,3%).

В україномовному іменнику налічується 3,8% імен слов'янського походження. Крім найчастотніше вживаного антропоніма *Казими́ра*, активно використовувалися також *Броніслава* (П 1923, 96) та *Станісла́ва* (П 1924, 111; 1934, 6; 1934, 34; 1935, 71) – слов'янізми, характерні для польської антропосистеми.

Спектр містить також широкий перелік іншомовних антропоодиниць – 41,8%, серед яких назви, характерні лише для соціогрупи “повитухи”: *Альфреда* (1936; 62), *Амалія* (П 1935; 45), *Апольона* (П 1923; 87), *Василина* (П 1934; 75), *Вільгельміна* (П 1935; 67), *Дора* (П 1923; 39), *Ені* (П 1924; 51), *Єдвіга* (П 1933; 33), *Леокадія* (П 1923; 66), *Маркіля* (П 1943; 5) / *Маркілла* (П 1923; 10), *Мартина* (П 1924; 28), *Марцела* (П 1935; 14) / *Марцеля* (П 1941; 120), *Рената* (П 1932; 65), *Шандля* (П 1931, 84).

3. Іменник повитух у римо-католицьких метриках

Латиномовний іменник римо-католиків зберіг 64 повні власні назви та 26 варіантів: *Adela, Agnes, Anastasia / Naścica, Angela / Angella, Anna, Antonia, Antonina, Apollonia / Apolonia, Aronella, Augusta, Barbara, Bertha, Bronislava / Bronislaa, Caecilia / Cecilia, Secilia, Carolina, Casimira, Catharina, Clara, Constantia, Dorothea / Dorotha, Eleonora, Emilia, Eugenia, Eva, Felicia / Felixa, Filomena, Francisca, Hedvigis, Helena, Honorata, Irena, Jeski, Janina / Joanna, Josepha, Julia, Julianna, Justina, Leonarda, Leontina / Leontila, Lucia, Ludovica, Magdalena, Marcella, Margaretha, Maria, Martha, Michaela / Michaëlina / Michalina, Paulina, Pelagia, Petronella, Philomena, Regina, Richarda, Rosa, Rosalia, Severina, Sophia, Stanislava / Stanislaa, Stephania, Thaddea, Thecla, Theophila, Theresia, Valeria, Vanda, Victoria*. Записи містять варіанти імен без зафіксованих повних відповідників: *Domicela / Domicella (Domicilla), Elisabetha (Elisabeth), Ema (Emma), Margaritha (Margarita), Matchildis, Mathilda (Mathildis), Phillipina (Philippina), Quilchelmina, Quilhelmina (Guilhelmina), Tatianna (Tatiana)*.

Для аналізу імен повитух, зафіксованих у латиномовних записях, у метриках виявлено також польські відповідники назв (хоча на той час усі записи в метриках здійснювалися латинською мовою: *Apolonia* (М 1908, 306), *Domicela* (М 1910, 504), *Secilia* (М 1910, 579). Виявлена навіть польська розмовно-побутова форма *Naścica* (М 1908, 538).

Основу іменника формують імена-універсалиї *Maria* (19,1%), *Anna* (12,2%), *Catharina* (7,2%), *Julia* (4,1%), *Josepha* (3,4%), а також назви, традиційні для польської антропосистеми – *Angela / Angella* (6%), *Paulina* (5,2%), *Francisca* (2,9%), *Carolina* (2,8%), *Barbara* (2,2%).

Назви слов'янського походження у спектрі налічують 2,2% усіх імен: *Bronislava* (М 1913, 215; 1916, 145; 1926, 21), *Casimira* (М 1904, 296; 1916, 179; 1922, 190).

17,8% іменного спектру повитух становлять іншомовні одиниці, у тому числі специфічні, характерні лише для повитух імена: *Aronella* (М 1900; 1), *Bertha* (М 1903; 140), *Clara* (М 1909; 278), *Domicella* (М 1911; 317), *Dorothea* (М 1909; 420), *Leonarda* (М 1909; 90), *Richarda* (М 1901; 354), *Severina* (М 1911; 100).

Польськомовний іменник. Спектр повитух складався з 75 назв, серед яких 57 повних імен та 18 варіантів: *Aemilia / Emilia / Aemiliae, Agatha, Agnes, Aloisia, Amalia, Anastasia, Angela, Anna, Antonia, Antonina, Barbara, Bronislava, Bronislawa / Bronislaa, Carolina, Casimira, Catharina, Clara, Eleonora, Elisabeth, Eva, Francisca / Franciska, Hedvigis, Helena, Janina / Joanna, Josepha, Julia, Leniuta, Ludovica, Magdalena, Maria / Marya, Michaela / Michaelina / Michalina, Olga, Paulina, Petronela / Petronella, Philomena, Regina, Romualda, Rosalia, Salomea, Severina, Sophia / Zofia, Stanislaw / Stanislaa, Stefania / Stephania, Taciana / Tatianna, Thecla / Tecla, Theophila, Valeria, Vanda, Victoria, Xavera, Zuzanna*. Цей перелік поповнюють назви, зафіксовані без повного відповідника: *Apolonia (Apollonia), Augnes (Agnes), Camilia (Camilla), Cecilia (Caecilia), Domicella (Domicilla), Filomena (Philothea), Ladislaa (Ladislaw / Ladislava), Ottilia (Othilia), Quilhelmina (Guilhelmina), Tatianna (Tatiana)*.

Особливістю іменного спектру повитух-римо-католиків є використання в різних метриках назв і польською, і латинською мовами: *Aemilia* (Є 1918, 2) (лат.) / *Emilia* (М 1928, 32) (пол.), *Bronislava* (М 1916, 12) (лат.) / *Bronislawa* (Є 1922, 103) (пол.), *Francisca* (М 1920, 63) (лат.) / *Franciska* (Є 1918, 234) (пол.), *Joanna* (Є 1927, 260) (лат.) / *Janina* (М 1926, 32) (пол.), *Petronella* (М 1917, 71) (лат.) / *Petronela* (М 1918, 165) (пол.), *Sophia* (Є 1921, 416) (лат.) / *Zofia* (Є 1920, 248) (пол.), *Stephania* (М 1930, 190) (лат.) / *Stefania* (Є 1920, 300) (пол.), *Tatianna* (М 1927, 147) (лат.) / *Taciana* (М 1929, 67) (пол.).

Вибір мови запису імені, найімовірніше, залежав від особи, що здійснювала запис. Двомовність у метричному записі, з одного боку, порушувала норму ведення метрик латиною, а з другого – слугувала маркером національної ідентифікації парафіян. Невизначеність у виборі мови запису ілюструє широке використання специфічних форм імен *Bronislaa* (М 1929, 92), *Ladislaa* (М 1921, 219), *Stanislaa* (М 1925, 76). У назвах відсутня остання приголосна буква – v / w, яка могла диференціювати мову імені, записаного латиницею: лат. мова – *Stanislava*, пол. мова – *Stanislawa*.

Найчастотнішими іменами повитух у польськомовних метриках є назви: *Maria* (18,2%), *Catharina* (9,3%), *Anna* (6,7%), *Paulina* (5,7%), *Julia* (5,5%), *Thecla* / *Tecla* (5,1%), *Eva* (4,6%), *Francisca* / *Franciska* (4,6%), *Josepha* (3,8%), *Carolina* (2,7%), які формують основу антропонімікону.

Антропоодиноці слів'янського походження становлять 5,4% усіх імен спектру: *Bronislawa* (Є 1927, 251), *Casimira* (М 1921, 301), *Ladislaa* (М 1921, 219), *Stanislawa* (Є 1920, 150).

Майже чверть спектру (24%) формують іншомовні імена, серед яких зафіксовано специфічні найменування, характерні лише для повитух: *Camilia* (М 1922; 70), *Clara* (Є 1920; 81), *Domicella* (М 1918; 1), *Leniuta* (Є 1920, 174), *Romualda* (Є 1919; 36), *Severina* (М 1929; 158), *Zuzanna* (М 1918; 73). Можливо, традиція передачі у спадок специфічних знань повитух поширювалася і на їхні найменування [11].

Висновки

Іменник соціогрупи “повитуха” містить низку ознак, здебільшого спільних для греко- та римо-католицьких антропоніміконів.

Співвідношення іменного спектру та кількості найменованих свідчить, що повитухи греко- та римо-католицького обрядів мали обмежений перелік найменувань, основа якого була спільною. Це підтверджують: високий коефіцієнт однойменності – в середньому одне ім'я було спільним для десяти осіб; частотний десяток, основа якого спільна для іменників обох обрядів (*Maria* / *Марія*, *Anna* / *Анна*, *Paulina* / *Павліна*, *Carolina* / *Кароліна*, *Julia* / *Юлія*, *Catharina* / *Катерина*, *Josepha* / *Йосифа*); перелік імен, притаманних лише представникам соціогрупи “повитухи” (*Clara*, *Domicella*, *Richarda*, *Severa* | *Severina*); низька частотність іменних слів'янізмів у спектрі; проста структура антропонімікону повитух.

Низький показник кількості імен слів'янського походження в іменнику повитух контрастує із загальною тенденцією найменування міщан Львова в першій половині ХХ ст., коли слов'янські імена були маркером національної ідентичності особи в поліетнічному суспільстві. Очевидно, особливий статус повитухи не вимагав вказівки про її національність (адже вона не могла відмовитися приймати пологи з огляду на етнічну чи релігійну приналежність породіллі). Це підтверджується також наявністю однакових іменних слів'янізмів в антропоніміконі повитух греко- та римо-католицького обрядів.

Проста структура імен повитух, зафіксованих у різних мовах та в різних релігійних обрядах, зумовлена належністю повитух до нижчих прошарків суспільства (на відміну від працівників медичної і духовної сфер, імена яких зазвичай були багатокомпонентними).

Отримані дані свідчать про усталення антропонімної моди в соціогрупі “повитуха” незалежно від їх релігійного віросповідання.

Перспективу дослідження іменника соціогрупі “баба-повитуха” вбачаємо в аналізі його впливу на вибір імен новонароджених.

1. *Бачинська Г. В.* Антропонімікон переселенців з Польщі на Тернопільщину : автореф. дис. канд. філол. наук / Г. В. Бачинська. – Івано-Франківськ, 2001. – 14 с.; *Белей Л.* Українські імена колись і тепер / Л. Белей. – К. : Темпора, 2010. – 128 с.; *Кравченко В. О.* Антропонімія над азівських греків у її відношеннях з українською та російською антропоніміями : автореф. дис. канд. філол. наук / В. О. Кравченко. – Донецьк, 2002. – 24 с.; *Луньо Л. Є.* Соціальна природа імені людини (на матеріалі метричних книг латинською, українською та польською мовами, ХІХ–перша половина ХХ ст.) : автореф. дис. канд. філол. наук / Л. Луньо. – К., 2013. – 20 с.; *Сколоздра О. Р.* Онімна та апеліативна номінація особи в малій прозі Івана Франка : автореф. дис. канд. філол. наук / О. Р. Сколоздра. – Львів, 2009. – 18 с.; *Ящук Л. В.* Антропонімія Житомирщини ХVІ–ХVІІ ст. : автореф. дис. канд. філол. наук / Л. В. Ящук. – К., 2008. – 20 с.
2. *Никонов В. А.* Имя и общество / В. А. Никонов. – М., 1974. – 276 с.; *Handke K.* Sociologia Języka / K. Handke. – Warszawa : Wydawnictwo naukowe PWN, 2009. – 383 s.; *Mytnik I.* Antroponimia Wołynia w ХVІ–ХVІІІ wieku / I. Mytnik. – Warszawa, 2010. – 412 s.
3. *Макарчук С.* Зміни в етносоціальній структурі населення Львова в першій половині ХХ ст. / С. Макарчук // Львів : місто – суспільство – культура / за ред. О. Аркуші, М. Мудрого. – Львів, 2007. – С. 445–455.
4. *Історія Львова* : у 3 т. / за ред. Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій. – Т. 3. – Львів, 2007. – С. 43–44.
5. *Кісь О.* Жінка в традиційній українській культурі (Друга половина ХІХ–початок ХХ ст.) / О. Кісь. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2008. – 272 с.
6. *Боряк О. О.* Баба-повитуха в культурно-історичній традиції українців : між профанним і сакральним / О. О. Боряк. – К. : Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, 2009. – 400 с.
7. *Гаврилюк Н. К.* Картографирование явлений духовной культуры (По материалам родильной обрядности украинцев) / Н. К. Гаврилюк. – К., 1981. – 280 с.
8. *Słownik imion.* – Wrocław–Warszawa–Kraków, 1991. – 290 s.
9. *Лозинський Р.* Етнічний склад населення Львова (у контексті суспільного розвитку Галичини) / Р. Лозинський. – Львів, 2005. – С. 133–190.
10. *Крыжановский Г.* Поучение для г. к. приходскихъ урядовъ о належному веденію и писанію метричь крещенія, вѣнчанія и погребанія / Г. Крыжановский. – Львов : Ставропигійской Институт, 1873. – 91 с.
11. *Сурта Е. Н.* Повитухи в период позднего средневековья в Германии: маргиналы или пограничная социальная группа? [Електронний ресурс] / Е. Н. Сурта. – Доступно з : <http://www.genderstudies.info/sbornik/vozmoj/7.htm.2>.

Джерела

Центральний державний історичний архів України, м. Львів,
Ф. 201 Львівська греко-католицька консисторія, Оп. 4а,
Спр. 3297 – 3312 (Метричні книги парафіян греко-католицької церкви Св. Параскеви П'ятниці у Львові, 1900–1943 рр.).

Ф. 618 Львівська римо-католицька консисторія. – Оп. 2.

Спр. 2914, 2927 Метричні книги (народження) костелу Св. Єлизавети у Львові, 1917–1927 рр.;

Спр. 2469, 2931, 2932, 2935, 2937 (Метричні книги народження костелу Св. Марії Магдалини у Львові, 1898–1931 рр.).

**LANGUAGE AND SOCIETY IN HALYCHYNA IN THE FIRST HALF
OF THE TWENTIETH CENTURY: NAMES IN SOCIAL GROUP 'MIDWIFE'**

Lesia Duda

*Ivan Franko National University in Lviv
vul. Universytetska, 1, Lviv, 79000, Ukraine
lesia-lu@ukr.net*

The article traces the interaction of language and society in the urban environment of the first half of the twentieth century through the example of names of Lviv midwives belonging to various religious groups. The purpose of the article is to research the dependence of linguistic parameters of name on social and professional status of its holder. The objectives are: 1) to systematize formal features in recording the representatives of social group 'midwife' in Lviv parish registers; 2) to research linguistic parameters of relations between *name – social and professional status*, including range, frequency, average rate of homonymy, structure and origin of anthroponyms. The analysis is based on more than 3 thousand anthroponymic units obtained from parish registers of two largest religious groups in Halychyna of the first half of the twentieth century: Greek Catholic Church (Church of St. Paraskeva, parish registers in Latin and Ukrainian) and Roman Catholic Church (church of St. Magdalene and St. Elizabeth, parish registers in Latin and Polish). The methods applied in the paper: descriptive, correlative analysis and elements quantitative analysis.

It has been revealed that names in social group 'midwife' contain a number of features, which are common both for Greek Catholic and Roman Catholic names.

The correlation between name range and the number of name holders shows that midwives of Greek and Roman Catholic traditions had a limited list of names, which had common ground. It is confirmed by high rate of homonymy – on average, one name was common for ten people; by top ten most frequent names, which is common for both traditions (*Maria / Марія, Анна / Анна, Paulina / Павліна, Carolina / Кароліна, Julia / Юлія, Catharina / Катерина, Josepha / Йосифа*); list of names typical only for social group 'midwife' (*Clara, Domicella, Richarda, Severa / Severina*); low frequency of Slavonic names in the range; simple structure of midwives' names.

A low number of names of Slavonic origin among midwives stands in contrast to the general trend in Lviv bourgeois names in the first half of the twentieth century. Midwife status did not require the indication of her nationality as according to ethnographic data she could not have refused to perform delivery because of mothers' ethnic or religious affiliation. It is also confirmed by the presence of the same Slavonic names of midwives in Greek and Roman Catholic traditions: *Bronislava, Бронислава, Casimira, Казимира, Stanislaw, Станислава*.

The simple structure of midwives' names recorded in different languages and different religious traditions is conditioned by midwives' belonging to the lower strata of society, as opposed to medical and spiritual sphere workers, whose names were usually multicomponent.

The data suggest the formation of a certain anthroponym fashion trends within the social group of midwives, regardless of their religious affiliation.

Key words: name, socio-professional status, midwife, parish registers, range, structure, Greek Catholics, Roman Catholics, Lviv.

Стаття надійшла до редколегії 15 червня 2016 року
Прийнята до друку 8 вересня 2016 року